תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · כתובים

מנחת שי על דברי הימים ב

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על דברי הימים ב

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-דברי-הימים-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פרק ב 5
פרק ג 6
פרק ד 7
פרק ה 7
פרק ו 8
פרק ז 9
פרק ח 10
פרק ט 11
פרק י 12
פרק יא 13
פרק יב 13
פרק יג 14
פרק יד 14
פרק טו 15
פרק טז 16
פרק יז 16
פרק יח 16
פרק יט 18
פרק כ 19
פרק כא 20
פרק כב 20
פרק כג 20
פרק כד 21
פרק כה 22
פרק כו 22
פרק כז 23
פרק כח 24
פרק כט 24
פרק ל 25
פרק לא 26

פרק לב 27
פרק לג 29
פרק לד 31
פרק לה 33
פרק לו 34

פרק א

פסוק ד
העלה. העי"ן בחטף סגול. בהכין. הבי"ת בפתח:

פסוק ו
לפני ה'. ב' סבירין אשר לפני ה' כמ"ש בפרשת ויקרא סימן ב':

פסוק טז
ממצרים ומקוא סחרי המלך מקוא. ב' כתיבי אל"ף ובפסוק. אבל במלכים (א' י') שניהם בה"א מסו' ורד"ק בפי' ומכלול ד' רל"ט:

פסוק יז
ויעלו ויוציאו. בכל ספרי מדוייקים מלא וא"ו ובמסורה סוף פ' אמור ויוציאו י"ב ד' מנהון מלאים וכו' ולא מסיים בה המלאים והרבה גמגומים יש בדבר כי מסרה זו נמסרה גם בסוף פרשה שלח לך ויש שם חסרון הניכר וגם אינה שוה עם הגירסא דפ' אמור דבפ' אמור אומר ד' מנהון מלאים ובפ' שלח לך אומר המקלל. אוריהו. וכתיביא. ויוציאו כתיב. סימן כתיביא כתובים. והיינו דברי הימים ובד"ה לבדו יש ד' ויוציאו. ואף בספרים יש הרבה חילופים ואין אחד מהם מסכים לא' מהמסרות ואין ידוע על מי ראוי לסמוך ואולם יש נסחא כ"י אצלי בשטה זו וזה תוארה ויוציאו ג' מלא וסימן ויוציאו את המקלל פרשת אמור. ויוציאו את אבותיכם (שמואל א י"ב:ח'). וזהו בפסוק כאשר בא יעקב מצרים הנזכר במסורת הדפוס. ויוציאו את אוריהו ממצרים (ירמיה כ"ז). וכל כתובים דכותיה. ויצאו את מצבות בית הבעל (מלכים ב י':כ"ו) ויצאו כתיב. ושארא ויציאו כתיב ע"כ. ונמצאת דמסרה זו דומה לאותה דפ' שלח לך ואין ביניהם רק חילוף מעט מזעיר ואחרים אומרים דכוונת מסרה זו ודפרשת אמור אחת היא אלא שהמלות מתחלפת בגרסתן ואפשר לקיים את שתיהן כשנאמר דכל כתובים נחשב כאחד במנין ד' מלאים דפ' אמור ונמצאו שתי מסורת אלו שוות בדינן ודרך אחד להן. נקטינן מיהא דכל ד"ה כתיב ויוציאו מלא וא"ו ומלא יו"ד וה' יורנו הדרך הישרה:

פרק ב

פסוק א
ושמונים. מלא וא"ו בכל מדוייקים וכן במסורת כל ד"ה מלא בר בן א' ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמנים אלף לקמן בסוף זה הסימן:

פסוק ב
לבנות־לו בית. במרכא טפחא:

פסוק ג
אני בונה בית. בדגש הבי"ת מדין דחיק:

פסוק ה
יעצר כח. העי"ן בח"פ:

פסוק ו
שלח לי. השי"ן בגעיא:

עם החכמים אשר עמי ביהודה. בדפוס ישן חסר מלת עמי וקלקול הוא מהמדפיסים:

פסוק ז
ושלח לי. ע' מ"ש בשופטים ה' אצל ושבה שביך:

פסוק ט
לכרתי העצים. הלמ"ד בגעיא:

לעבדיך כרים עשרים אלף. הראשון והשלישי אלף והשני והרביעי אֶלֶף:

פסוק יא
יבנה בית. בספר א' מחשובי ספרד היו"ד במאריך ועיין מה שאני עתיד לכתוב בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליהוא בדין דחיק ואתי מרחיק בעזרת האל:

פסוק יג
וחכמי אדני. הוא"ו בגעיא בספרי ספרד:

פסוק טו
צרכך. בדגש הכ"ף ובסגול והמלה מלעיל:

פסוק יז
להעביד את העם. (א"ה במקרא גדול כתיב להעביר בריש"ש אבל בכל שאר דפוסים כתוב בדל"ת וכן בעל מאיר נתיב הביאו בשרש עבד בדל"ת וכן עיקר ע"כ):

פרק ג

פסוק ה
ויחפהו זהב טוב. בדפוס נפולי כתיב זהב טהור ואחרים ג"כ נסתפקו בזה והמסורת תוכיח שכתוב טוב שכן אומרת זהב טוב ב' בקריא כולה וסי' ואת הבית הגדול חפה ויעש את בית קדש הקדשים לקמן בסמוך:

פסוק ז
הספים. בדפוס נפולי כתוב והספים וטעות הוא:

פסוק ח
ויחפהו זהב טוב. בדפוס הנזכר כתוב זהב טהור וכבר הוכחתי למעלה שצ"ל זהב טוב והם ב' ובענין:

פסוק יז
שם הימיני. הימני קרי ועיין בשרשו:

פרק ד

פסוק יא
ויכל חירם. חורם קרי:

פסוק יב
על ראש העמודים. בספרים מדוייקים מלא וא"ו כחבריו שבענין כי לא נמנו במסו' עם החסרים שנמסר סימנם בד"ה ב' ג' ופרשת ויקהל:

פסוק יח
ויעש שלמה כל הכלים האלה לרב מאד. בס"א כ"י כתיב את כל הכלים וגם בדפוס ישן מוניציאה נכתב את בגליון ולא מצאתי כן בכל שאר הספרים:

פסוק כ
לבערם כמשפט. בכ"ף ובפתח:

פרק ה

פסוק ב
להעלות. הלמ"ד בגעיא:

פסוק ז
כנפי הכרובים. מלא וא"ו וכן ויהיו הכרובים. ויכסו הכרובים. שבפסוק הנמשך כולם מלאים וא"ו כי לא נמנו בפרשת תרומה עם החסרים וכך הם בספרים מדוייקים:

פסוק יב
מחצררים. יתיר רי"ש וכן ברוב ספרים מדוייקים שלפני כתוב בשני רשי"ן הראשונה נקראת והשניה אינה נקראת. ויש ספרים שכתוב מחצצרים כמ"ש בד"ה א' ט"ו ולקמן

בפסוק הסמוך ואחרים כמותם בד"ה. ודעת רד"ק נראה שהצד"י כפול הבכולם כי לא זכר כפל הרי"ש בשום אחד מהם:

פסוק יג

ויהי כאחד למחצרים. יתיר צד"י:

וכהרים. בכ"ף:

פרק ו

פסוק ט

רק אתה לא תבנה הבית כי בנך. חד מן ה' פסוקים דלית בהון אם ומטעין בהון וסימן נמסר במ"ג פ' חיי שרה:

פסוק יד

והחסד. הוא"ו בגעיא בספרי ספרד וכן מצאתי בחילופים כ"י לבן אשר הפך חילופי הדפוס:

פסוק יח

הנה שמים. ודמלכים הנה השמים:

פסוק כ

עיניך פתחות. במדוייקים חסר וא"ו בתר תי"ו וכן במסו' (מלכים א ח':נ"ב) כל ספר מלכים פתחת. כתרת. חסר. ד"ה פתחות. כתרות כתיב כן:

פסוק כד

ואם ינגף. הוא"ו בגעיא:

והתפללו והתחננו. במאריך:

פסוק כו

בהעצר השמים. ודמלכים בהעצר שמים:

מחטאתם. במקצת דפוסים ישנים כתוב ומחטאתם בוא"ו וטעות מדפיסים הוא שלא הבחינו בין זה לאותו של ספר מלכים שכתוב בוא"ו וכן במסורת נמסר על כל אחד מהם לית כותיה:

פסוק כח

כי יצר לו. היו"ד במאריך:

פסוק לח

שבו אותם. ד' מלרע כמ"ש לקמן סימן כ"ה:

פסוק מא
קומה. מלרע ע"פ המסורה:
לנוחך. הלמ"ד בגעיא בס"ס:
עזך. הזיין דגושה:

פרק ז

פסוק א
מהשמים. בספר אחד ישן מגויל כתוב מן השמים וכן נכתב בגליון מדפוס ויניציאה שנת רע"ח וטעה הסופר הראשון שכתב כן שהמסורת אומרת מהשמים לית כותיה ואילו מן השמים טובא הוו:

פסוק ג
הרצפה. בס"ס מדוייקים הרי"ש במאריך והפ"א רפויה ועיין מ"ש ביחזקאל מ':

פסוק ו
מחצצרים. יתיר צד"י ועיין לעיל סימן ה':

פסוק י
וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי וגו'. פרקא קמא דמועד קטן תלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך שיפטר ממנו פעם אחרת דכתיב ביום השמיני שלח את העם (מלכים א' ז') וכתיב בד"ה וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם וגו'. מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר שצריך ליפטר ממנו פעם שניה. ופירש"י ביום השמיני של חג היינו בעשרים ושתים וכתיב ביום עשרים ושלשה אלמא דבעשרים ושתים ובעשרים ושלשה איפטרו מיניה ע"כ וכן פירש"י ורד"ק בפירוש הכתוב כאן והכי גרסינן עשרים ושלשה בתוספתא דסוכה סוף פ' ד' ובראשית רבה פרשה ל"ה וכן כתבו התוספות בחגיגה פרק אין דורשין וכן כתוב בכל ספרים שלנו ומה מאד יש להפליא על הרי"ף ורבינו ישעי' הראשון מטראני דגרסי במ"ק וביום עשרים וארבעה לחדש וגם על הנמוקי יוסף אני תמיה שפי' כפי גרסתם עיין עליו:

פסוק יג
הן אעצר. בס"ס המדוייקים העי"ן בשוא לבדו:

פסוק יד
נקרא שמי. מאריך בנו"ן:

פסוק טז
והקדשתי את הבית. במקצת דפוסים ישנים אין בהם מלת את וכל שארא דספרי פליגין עליהון:

פרק ח

פסוק ד
ויבן את תדמר. עיין מ"ש במלכים א' סימן ט'. (אמר הצעיר רפאל חיים באזילה המגיה מכל מה שכתב הרב המחבר שם במלכים לא יכולתי להבין את דעתו בזה שהרי הוא הביא דעת רש"י כאן בד"ה ונראה דאליביה התם במלכים קרינן תרמוד ברי"ש בתחלה ודל"ת בסוף ולא הוכיח עליו ולא כחשו ועם כל זה הניח דתדמור קרי בדל"ת ורי"ש. אבל לפי עניות דעתי נראה להוכיח בברור דתדמור קרינן בדל"ת ורי"ש וליכא הפרש בין הכא דד"ה והתם דמלכים נגד סברת רש"י שהרי במסורת מערכת אות דל"ת נמנו הני מילי דקריין חד דלי"ת וחד רי"ש ולא נמנה דין בהדייהו ואי דאיהו מתרי מילי דחסר דלי"ת וקריין וכי תימא דהא לא קשיא. כיון דמתחלפין הדלי"ת והרי"ש בקרייתן דשדי רי"ש דבסוף אאמצע תיבותא ונקוט דל"ת דחסרא ושדי אסוף תיבותא אפ"ה קשיא דא"כ אליבא דהאי רי"ש דבסוף קרינן לה דל"ת וזה לא אריא דהרי בירמיה ל"א נמסרו ד' מילין דכתיב רי"ש וקריין דלי"ת ולית דין בהדייהו. גם רד"ק שדרכו להוכיח על כל הני מילי דהני קראי דמלכים ודד"ה דאיכא הפרש ביניהו לא כתב מאומה וכן בב"ר פ' נ"ו כתוב תדמור בדלי"ת ורי"ש וכ"כ בעל מתנות כהונה ה"ג תדמור ופסוק הוא בד"ה ויבן את תדמור עכ"ל. ואיכא ספר שכתוב שם במתנות כהונה ה"ג תרמוד והא ליתא שהרי הביא ראיה מפ' דד"ה ואליבא דכ"ע כתיב בדלי"ת ורי"ש ע"כ):

פסוק י
שרי הנציבים. הנצבים קרי:

פסוק יא
העלה. בחטף סגו"ל העי"ן:

בנה לה. במאריך הבי"ת:

פסוק טז
מוסד. דגש בסמך במדוייקים ועיין ישעיה כ"ח:

פסוק יח
וישלח לו. מאריך ביו"ד:

אוניות. יתיר וא"ו:

פרק ט

פסוק א

ומלכת שבא שמעה. במאריך המ"ם מלכת ושי"ן שמעה:

את שמע. בכל המדוייקים השי"ן בצר"י ומסור עליו ה' וכן במסורה ה' קמצי"ן וסימן בפ' ויצא:

פסוק י

וגם עבדי חירם. חורם קרי ובמלה זו רבו החילופים בספרים והנסחא הישרה והנכונה כמ"ש דכתיב חירם ביו"ד וקורא חורם בוא"ו וברחמי מארי' דשמיא אשכחנא בירורא דהאי מילתא במסורה פרשה וישלח דאמרה הכי יעיש חד מן ב' זוגין מן ג' ג' דכתיבין יו"ד במצעות תיבותא וקרי וא"ו וסימן יעוש חורם. יעיש. ואהליבמה ילדה את יעיש.ואלה היו בני אהליבמה. ובני ידיעאל בלהן וגו' (ד"ה א' ז'). חירם. וישלח חיר' מלך צר (ד"ה א יד). וגם עבדי חירם ועבדי דהכא. ויכל חירם לעשות דד"ה ב' ה'. תנינא דפסוק ויעש חורם את הסירות כך נראה לי להגיה במסורה הנזכרת ומייתי לה נמי במסרא רבתא אות החי"ת חורם ג' כתיב יו"ד וכו' ומ"ש שם וישמע חירם ר"ל וישלח חירם כדלעיל:

עצי אלגומים. כתוב אחד אומר בספר מלכים אלמגים.וכתוב אחד אומר בד"ה אלגומים. ויש בו דרש בפסיקתא הביאה רש"י ז"ל:

פסוק יב

למלכת שבא. במאריך המ"ם:

פסוק יח

וכבש בזהב. ברוב המדוייקים בשי"ן ימנית כלשון בני אדם המורגל במשנה עלה בכבש וגו' וכן דעת רד"ק בשרשים:

מאחזים. האל"ף בחטף קמ"ץ:

פסוק כד

והם מביאים איש מנחתו. קדמאה דמלכים והמה מביאים איש מנחתו. תניא דד"ה והם מביאים איש מנחתו וחד פסוק סימן המה ישאו את המשכן ואת כל אשר בו והם ישרתהו:

סוסים ופרדים. בדפוס ישן כתוב וסוסים וטעות הוא:

פסוק כה

ויהי לשלמה ארבעת אלפים אריות סוסים. ובספר מלכים ארות. ובסנהדרין פרק כ"ג רמינן דהכא כתיב ארבעת אלפים ובספר מלכים ארבעים אלף. הא כיצד אם ארבעים אלף איצטבלאות היו. כל אחד ואחד היו בו ארבעת אלפים ארוות ואם ארבעת אלפים איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ארבעים אלף ארוות וכה"ג. איתא בב"ר סוף פ' י"א וחדא מהני שנויא נקט ועיין בפירושי המפרשים (מלכים א' ד') וכלי יקר:

פסוק כט

הלא הם כתובים. במקצת מדוייקים הלא כתיב חסר וא"ו גם לא נמנה במסורה עם המלאים דספר כתובים:

ועדי. יעדי קרי:

פרק י

פסוק ה

ויאמר אליהם עוד שלשת ימים. ובספר (שמואל) [צ"ל מלכים א יב] לכו עוד שלשה ימים וכתב רבי יונה בספר הרקמה שאף כאן הכוונה לומר לכו עוד כאשר נאמר בנוסחא השנית:

פסוק י

קטני. הקו"ף בקמץ והטי"ת בקמץ חטוף מפני דגשת הנו"ן וכן חברו במלכים כמ"ש שם ולית דכוותהון בקריא:

פסוק יא

העמיס. ברוב ספרים כ"י מדוייקים העי"ן בשו"א לבדו וכן חברו דמלכים:

פסוק יד

וידבר אלהם כעצת הילדים לאמר אכביד את עלכם ואני אסיף עליו. בספרי הדפוס כתוב לאמר אבי הכביד את עלכם וגומר. וכבר חקרתי על הנוסחאות הישנות מספרד ושאר ארצות כתובים על הגוילים יותר משלש מאות שנה ובכולם כתוב אכביד את עלכם.וכן תמצא מפורש בפירש רד"ק הגם הלום ראיתי בספרו של החכם ר' מנחם די לונזאנו שהגי' כן וכתב שכן מצא בששה ספרים כתובי יד ובמכלל יופי כתוב אבי אכביד וצריך למחוק אבי:

פסוק טז
וכל ישראל כי לא שמע. בהרבה מקראות מהדפוס כתוב וכל ישראל ראו כי לא שמע וטעות גמור הוא כי בכל הספרים כ"י הקדמונים אין בהם מלת ראו כן כתב רבי יונה בספר הרקמה שר"ל וירא כל ישראל כאשר נאמר בנסחא השנית או רוצה וכל ישראל ראו:
איש לאהליך ישראל. זה אחד מן י"ח מלין תיקון סופרים וכבר בררתי ענין זה בזכר' ב' ומלכים א' י"ב:

פרק יא

פסוק יח
בן ירימות. בת קרי:
אביהיל. ב' בה"א בקריא כולי' ולית דכוותהון ועיין מ"ש בד"ה א' סימן ב':

פסוק כג
ויבן. ד' קמץ בקריא וסי' ויבן עלי (שמואל א' ג'). ויבן דוד (שמואל ב' י"ב). ויבן ויפרץ (דין). ויבן וידבר עמי (דניאל ט'):
לכל ארצות. הלמ"ד בגעיא:

פרק יב

פסוק א
וכחזקתו. בכ"ף כמ"ש לקמן סי' כ"ו:

פסוק ז
ובראות. במקצת ספרים כתוב וכראות בכ"ף. ורבו אותן שכתוב ובראות בבי"ת:

פסוק יג
ושבע עשרה. הוא"ו במאריך ובהרבה מדוייקים השי"ן בשו"א ופתח (ועמ"ש בשופטים ה') ובגליון אחד מטולטיל' מצאתי כתו' ב' בטעם לדעת ר' פנחס. עוד מצאתי בס' אחר ב' בטעם וסימנ' ושב`ע עשרה שנה | מלך בירושלם. ואינ`נו חסר לנפשו | מכל אשר־יתאוה קהלת ו' ע"כ. ופירוש של דבר שר"ל שפסוקים אלה הם שווים בטעמיהם עיין עליהם:

פסוק טו
ומלחמות רחבעם וירבעם. בספר אחד מטולטילא נמחק וא"ו וירבעם ונכתב רחבעם עם ירבעם. וכן הוא במאיר נתיב ולא מצאתי כן בספרים אחרים מדוייקים:

פרק יג

פסוק ג
ויאסר אביה. יש ספרים שהאל"ף בחטף סגול ועל המסורת יש לסמוך האומרת בפרשת מקץ על ויאסר אתו לעיניהם לית רפי וכל כתפתייא דשמשון דכוותיה ועיין מ"ש שם:

פסוק י
במלאכת. מ"מ רפה ונפל ג"כ הגעיא מהבי"ת רד"ק בפי' ומכלול דף נ"א ור' יונה בספר הרקמה:

פסוק יב
אל תלחמו. ג' בטעם מאריך ותברא במלה חדאומלך ביניהון וסימן ותעלו על שפת (יחזקאל ל"ו:ג'). אל תלחמו עם ה'. וידרש יחזקיהו על הכהנים (ד"ה ב' ל"א):

פסוק יג
את המארב וגו' והמארב מאחריהם. בס"ס האל"ף בשו"א לבדו כמ"ש ביהושע ח' ותילים י':

פסוק יד
מחצצרים. יתיר צד"י ועיין לעיל סימן ה':

פסוק יט
ואת עפרון ובנתיה. עפרין ק':

פרק יד

פסוק ה
ויבן ערי מצורה ביהודה. פ"ק דמגלה (ד' ד') אריב"ל לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו. הני יהושע בננהי והא אלפעל בננהי דכתיב (בד"ה א' ח') ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את אונו ואת לד ובנותיה וליטעמין אסא בננהי דכתי' ויחזק אסא את הערים הבצורות אשר ליהודה (נ"א אמר ר' אלעזר הני מוקפות וכו') אלא מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו וחרוב בימי פלגש בגבעה ואתא אלפעל בננהי והדר אינפול והדר אסא ושפצינהו (פי' החזיק את בדקיהן) דיקא נמי דכתיב ויחזק אסא ולא כתיב ויבן ש"מ. כך היא הגרסא במדרשי השמעוני רמז ר"ו במלכים ורמז אלף ע"ז בד"ה.ולשון רש"י ויחזק אסא אינו בכל המקרא אבל מקרא אחר כתב ויבן ערים ביהודה דיקא נמי (לא) גרסינן עכ"ל ובכל ספרים שלנו כתוב ויבן ערים

מצורה ביהוד. ובערוך ערך שפ"ץ גריס דיקא נמי דכתיב ויבן אסא את הערים הבצורות אשר ביהודה וכי כל הערים אסא בנאן אלא בנויות היו ושפצינהו כך יש לומר אלפעל שפצינהו (ס"א) דיקא נמי דכתיב ויאמר ליהודה נבנה את הערים הבצורות מכלל דערים בצורו' הוו מעיקרא ש"מ ע"כ. וכבר כתבתי בד"ה א' ה' ובתילים סי' פ"ד דדרך הגמרא לקצר או להאריך בפסוקים כדי לפרש הדרשות כפי דעתם וסברתם של חכמי הגמרא והמשכילים יבינו:

פסוק ו

דלתים ובריחים. כל בריחם שבמקרא חסר יו"ד תנינא חוץ מזה שהוא מלא:

פסוק י

ויקרא אסא אל ה' אלהיו. ד' פסוקים דאי' בהון שם הקדוש ד' פעמים וסי' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו פ' בהעלתך.ואם משא ה' דירמי' כ"ג). קול ששון וקול שמחה (ירמיה ל"ג). ויקרא אסא:

עמך לעזר. בס"ס העי"ן בשוא לבד:

עליך נשענו. הנו"ן דגושה:

פסוק יג

ויבזו. הזי"ן דגושה:

פרק טו

פסוק ב

ויאמר לו שמעוני. בחילופי מערבאי ומדינחאי אשר אתנו בדפוס כתוב למערבאי שמעני למדינחאי שמעוני מלא ובכל ספרים שלנו מלא כמדינחאי ואע"פ שאין אנו סומכים עליהם מצאנו פעמים רבות שהספרים נמשכים אחריהם:

פסוק ו

וכתתו. הכ"ף בשורק ובדפוס נפולי כתוב וכתתו בחירק וטעות הוא כי המסו' אומרת וכתתו ג' בחירק וסי' וכתתו חרבותם דישעיה. וכתתו חרבתיהם דמיכה.וכתתו את הארץ דזכריה:

פסוק טז

וידק. היו"ד קמוצה והדלי"ת רפויה:

פרק טז

פסוק ד
עיון. בחולם:

פסוק ה
כשמוע בעשא. העי"ן בשוא לבדו כחביריו:

פסוק ז
חנני. מלעיל כמו שאמרתי בריש נחמיה וכן לקמן סימן י"ט:

פסוק יד
בקברתיו. בדפוס נפולי כתיב בקברתיו ואין מבטלין רבים בשביל היחיד:
כרה לו. ב' חד מלעיל וחד מלרע וסימן אשר כרה לו. בור כרה ויחפרהו (תהילים ז':ט"ז):

פרק יז

פסוק ח
שמעיהו. השי"ן בגעיא:
ושמרימות. ושמירמות קרי:
וטוב. בחולם ע"פ המסורת:

פסוק יב
בירניות. ועירי מסכנות. במקרא עם ביאור המלות דפוס ויניציאה חסר מלת ועירי וטעות הוא מהמדפיסים:

פסוק טז
מאתי' אלף גבור חיל. ג' דסבירין גבורי וסי' ערך עמסיה וישכר ע"כ. פירוש ערך ר"ל ויאסר אבי' וגו' בד"ה ב' י"ג דכתיב ביה ערך עמו מלחמה. עמסיה פסוק דהכא. וישכר פסוק הוא בד"ה ב' כ"ה דכתיב וישכר מישראל מאה אלף גבור חיל:

פסוק יז
ומן בנימן. במקצת דפוסים ישנים כתוב ומבן בנימן ואין מבטלים מפני היחידים:

פרק יח

פסוק ב
ויזבח לו אחאב. היו"ד במאריך בס"ס:

פסוק ה
את הנבאים ארבע מאות. במקצת ספרים ישנים כתוב הנבאים חסר יו"ד קדמאה וכן כולם בענין והתם נמי נמסר במ"ק לית מלא בספרא ומסורה ירמי' כ"ז צריכה עיונא לגבי שאר נביאים וכתובים:

פסוק ו
ונדרשה מאתו. בקצ' ספרים כתי' מאתו ואין כן בס"ס מדוייקים:

פסוק ח
מהר מיכהו. מיכיהו קרי:

פסוק ט
יושבים איש על כסאו ויושבים בגרן. מלת בגרן חסר וא"ו כך מצאתי בהרבה מדוייקים והכי מוכח במסורת:

פסוק י
בן כנענה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק יא
וכל הנבאים נבאים. במקצת ספרים חסר יו"ד קדמאה כמ"ש למעלה וכן הנבאים פה אחד שבסמוך:

פסוק יב
ויהי נא. הוא"ו במאריך:

פסוק יג
כי את אשר. במקצת דפוסים ישנים חסר מלת את וטעות הוא בידם:
יאמר אלהי. כן כתיב אלהי לא שם ההויה:

פסוק טו
לא תדבר. התי"ו רפוי' כמ"ש במלכים א' כ"ב:

פסוק טז
אין להן רעה. במקצת דפוסים ישנים כתוב להם במ"ם ושבוש הוא מהמדפיסים שלא הבחינו בין זה לאותו של מלכים שכתוב במ"ם ובהדיא איתמר במסורת פ' פינחס. ויחזקאל כ"ג דהדין דד"ה בנו"ן:
ישובו איש לביתו. מתחלפת ישבו חסר וא"ו:

פסוק כג
בן כנענה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק כה
והשיבהו. מי שכתב והשיבהו בציר"י טעה וממקומו הוא מוכרע דהכא כתיב קחו אבל במלכים יכשר דהתם כתיב קח:

פסוק כט
ויבאו במלחמה. י"ס שכתוב בהם ויבא כלשון הכתוב דמלכים אמנם ברוב הספרים זה דד"ה כתוב ויבאו:

פסוק ל
את הקטן את הגדול. בדפוס ישן וגם בספרים כ"י מספרד כתוב ואת הגדול בוא"ו אבל במ"ג נמנה פסוק זה עם אחרים שכתוב בהם ד' פעמים את ובס' מלכים כתיב את קטן ואת גדול וכן בשמואל חלק ב' סימן ג' נמנה אותו דמלכים עם פסוקים שיש בהם את את ואת את:

פסוק לג
ידיך. ידך קרי:

פרק יט

פסוק ב
בן חנני החזה. מלעיל כמ"ש לעיל סימן ט"ז שאין טעם הזרקא עושה מלרע כמ"ש בס' בא על וככה וכן בס"ס יש טעם אחר בנו"ן ראשונה להורות כי הוא מלעיל כדלקמן זוף סימן כ':
תאהב. האל"ף בחטף סגול:

פסוק ג
לדרש האלהים. במקצת דפוסים ישנים כתוב לדרש אלהים בלא ה"א וטעות הוא ויש לזה הוכחה מהמסורת דבריש פרשת יתרו נמסר לדרש אלהים ד' ואין זה בתוכם:

פסוק ד
עד הר אפרים. עד כתוב בלא וא"ו:

פסוק ו
לא לאדם תשפטו. כ"כ בשני שואים לא כמו שכתוב בפ"ק דסנהדרין בכמה ספרים תשפוטו:

פסוק ז
ומקח שחד. בחיר"ק המ"ם:

פסוק י
ולא תאשמו. האל"ף בשו"א לבדו. בדפוסים ישנים ובמדוייקים כ"י:

פרק כ

פסוק ח
וישבו בה. במקף בין שתי המלות והבי"ת רפויה שהטעם שבמלת וישבו היא מאיילא המשרתת לאתנח ותבא כן בי"א מקומות כדחשיב הכא במסורת. ובמקצת מדוייקים זה הטעם ביו"ד וכן נכון לפי מה שכתב ר' אליהו המדקדק בספר טוב טעם פ"א בתמונת המאיילא בתנאי שיהיה בין המאיילא והאתנח תנועה אחת פעם בתיבה אחת פעם בשני תיבותועיין מה שכתבתי בדניאל סימן ד' על לכלא ביה (עי' משפטי הטעמים לרוו"ה שער א' פ"ב שחולק וסובר שהטעם בבי"ת):

פסוק יא
מירשתך. בא בנוע היו"ד עם הדגש כמו שכתבתי בסוף דניאל:

פסוק יט
ויקמו הלוים מן בני הקהתים. ג' בקריא וסימן ונסעו הקהתים פרשת בהעלותך. ויקמו הלוים והאנשים עשים באמונה (ד"ה ב' ל"ד) ע"כ במסורת וברוב ס"ס כולם הקו"ף בשוא לבדו:

פסוק כ
האמינו בנביאיו. כן כתיב:

פסוק כב
הכלו ברנה. הבי"ת רפויה:

פסוק כה
ורכוש ופגרים. במקצת דפוסים ישנים כתוב ובגדים וכל שאר ספרים חלוקים עליהם וכן הביאו המאיר נתיב בשרש פגר וגם בהגהת ר"א המדקדק בשרשים שורש פגר שיש ספרים כתוב ורכוש ובגדים והוא טעות והראי' שנמסר עליו לית ואם הי' ובגדים הרי נמצאים יותר ודוק ותמצא ע"כ:

פסוק לב
וילך בדרך אביו אסא. במקצת דפוסים כתוב אסא אביו ואין כן בשאר ספרים:

פסוק לז
בהתחברך. בס"ס בבי"ת ובספרי אשכנזים בכ"ף:

פרק כא

פסוק ה
ושמונה שנים. במקצת מדוייקים מלא וא"ו וכן למטה בסוף הפרשה ועיין מ"ש בד"ה א' י"ב:

פסוק ו
היתה לו אשה. ג' סבירין לאשה בקריא וסימן כי בת אחאב. ברזלי הגלעדי (עזרא ב'). וחברו (בנחמיה ז'):

פסוק יא
בהרי יהודה. במקצת ספרים כ"י ובדפוס ישן מצאתי מערי וטעות הוא באותם ספרים וכן נמסר על זה ג' מטעין ולא מצאתי האחרים:

פרק כב

פסוק ו
להתרפא ביזרעאל. באל"ף אחר עי"ן:
בהלחמו. ברוב הספרים החי"ת בשוא ופתח:

פסוק ח
כהשפט. במדוייקם בכ"ף:

פסוק יא
מינקתו. מלא יו"ד אחר מ"ם ולא אחר נו"ן:

פרק כג

פסוק א
השבעית. במדוייקים חסר יו"ד קדמאה ונמסר עליו ב' כתיב כן ולא מצאתי שכתוב כן רק ויהי בשביעית (מלכים א י"ח:מ"ד) והתם נמי נמסר ב' חסר יו"ד קדמאה:

פסוק ד
השלשית מכם. לפי המסורת דפרשת שלח לך חסר יו"ד קדמאה וכן השנים שבפסוק הנמשך יען לא נמנו שם עם המלאים וכן במקצת מדוייקים מצאתי שלשתם חסר יו"ד קדמאה:

פסוק י
ויעמד את כל העם. בדפוס ישן חסר מלת את ושבוש הוא:

פסוק יח
להעלות. הלמ"ד בגעיא:

עלות ה'. בלא למ"ד בתחלת השם:

פסוק יט
השוערים. מלא וא"ו וכן הוא במסורת נחמיה ח':

ולא יבוא. במדוייקים מלא וא"ו ואל"ף וכן ראוי ע"פ המסורת דפרשת בהעלתך:

פרק כד

פסוק ה
הכהנים והלוים. במקצת דפוסים ישנים כתוב הלוים בלא וא"ו וטעות נפל בהם:

פסוק ז
המרשעת. המ"ס בחירק:

פסוק י
עד לכלה. בצירי עפ"ה:

פסוק יא
בעת. הבי"ת בשוא:

ויערו. ברוב הספרים מלעיל בשני פשטין:

פסוק יט
וישלח בהם נבאים. במקצת מדוייקים חסר יו"ד קדמאה והמסורת מסייען כי לא נמנה זה במסורת סוף פרשת בהעלתך עם ג' מלאים:

פסוק כ
למה אתם. מלרע ורפה:

פסוק כד
כי במצער. הבי"ת רפה:

פסוק כז
ורב. ורב קרי:

פרק כה

פסוק ד
לא ימתו. באורייתא יומתו יומתו מלכים יומתו יומתו. ימות כתיב יומת קרי ד"ה יומתו. יומתו. יומתו:

פסוק ו
במאה ככר. כ"ף ראשונה רפה:

פסוק ט
למאת הככר. במקצת דפוסים אחרונים כתוב למאות ונמסר עליו יתיר וא"ו ואין כן בספרים כ"י מדוייקים גם לא בדפוסים הראשונים ובמסורת למאת הככר. ב' דסמיכין וסימן ככר לאדן פ' פקודי. ומה לעשות למאת הככר:

פסוק יב
שבו בני יהודה. ד' בטעם מלרע וסימן ואת נשיהם שבו. פ' וישלח אשר שבו אתם (מלכים א ח':מ"ח) וחברו (בד"ה ב' ז') ועשרת אלפים חיים שבו:

פסוק יד
את אדומים. במקצת דפוסים כתוב אדומים בחטף סגול ובכל ספרים כ"י בחטף פתח וגם מהמסורת יש להוכיח כן שאומרת אדומים ב' בקריא וסימן ויהי אחרי מות אמציהו. ועוד אדומים באו. לקמן סימן כ"ח ואיהו נמי בחטף פתח:

פסוק טז
נתנוך. התי"ו פתוחה והנו"ן דגושה:

פסוק יז
לך נתראה פנים. חד מן ג' כתיב לך בלשון הליכה:

פסוק כד
התערבות. הבי"ת רפוי' כמ"ש במלכים ב' י"ד:

פסוק כח
בעיר יהודה. בדפוס נפולי כתוב בערי יהודה ובס"א בעיר דוד וכולהו אישתבשו:

פרק כו

פסוק ג
יכילי. יכלי' קרי:

פסוק ז
ויעזרהו. בשני שואין:
ועל הערביים. הערבים קרי:

פסוק יא
יעואל. עיאל קרי:

פסוק יג
עושה מלחמה. בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוס נפולי כתוב עושה בה"א וכן נכון כפי המס' דפ' יחזקאל כי לא נמנה שם זה עם הכתובים עושי ביו"ד:

פסוק טו
חשבנות. החי"ת בחירק והשי"ן דגושה כמ"ש בקהלת סי' ז':

פסוק טז
וכחזקתו. בכ"ף וכן במס' וכחזקתו ג' וסי' וכחזקתו בעשרו יעיר הכל דניאל י"א. וכחזקתו עזב את תורת (ד"ה ב' י"ב). וכחזקתו גבה לבו:

פסוק יח
המקדשים. הה"א במאריך במדוייקים:

פסוק יט
ובזעפו. העי"ן בשוא לבדו. והפ"א דגושה:
זרחה במצחו. הבי"ת רפה:

פסוק כא
וישב בית החפשית. ובס' מלכים בבית ושם מסרתי הסימן:
החפשות. החפשית קרי:
שופט. במק"ג הביא המגיה מסרות מתחלפות מן ו' שופט מלא בקריאה והנסחא הנכונה והברורה כמ"ש באחרונה דליכא בגוויהו כי אלהים שפט תילים ע"ה דהוא חסר וא"ו בכל הספרים ואיכא בדוכתי' אלהים שפט צדיק תילים ז' וכן הוא מלא בכל הספרים וכבר עיינינן להך מסרה בנסחי עתיקי ודוקני והכי אשכחנא לה בעמוס ב' ומאי דכתיב התם שופט ואיש מלחמה ר"ל גבור ואיש מלחמה שופט (ישעי' ב'):

פרק כז

פסוק ה
ויחזק. החי"ת בחטף סגול וכן נמנה במסורת שמואל א' י"ז עם הדומים אליו:

פרק כח

פסוק י
ועתה בני. הבי"ת רפה:

פסוק יח
ואת תמנה ובנותיה. בדפוסים אחרונים כתוב ואת תמנה ואת בנותיה אכל בכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים כתוב ואת תמנה ובנותיה:

פסוק כג
ויעזרוני. בשני שוואין:

פסוק כז
הביאהו. במקצת דפוסים ישנים הה"א בחטף פתח וטעות הוא כי הוא בחטף סגול במדוייקים וחסר וא"ו בתר אל"ף:

פרק כט

פסוק ח
לזועה. לזעוה קרי:

פסוק יב
הקהתי. הקו"ף בשו"א לבדו בס"ס:

פסוק יג
ויעואל. ויעיאל קרי:

פסוק יד
יחואל. יחיאל קרי:

פסוק טו
כמצות המלך. בכ"ף:

פסוק כ
ויאסף. האל"ף בחטף סגול וכן נמנה במסורה גדולה עם הדומים:

פסוק כא
ואילים שבעה. בספרים מדוייקים מלא דמלא בתרי יודי"ן וכן דינו מכח המסורת והאי דמסיר בפ' וישלחואלים ז' ודין חד מינייהו לאו לענין חיסור ויתור נקיט להו דהא חזינן

דאיכא מינייהו חסר ואיכא מינייהו מלא אלא לענין הקריאה בלחוד איתמר דאינון ז' בכולה קריא וסי' ואילים שבעה:

פסוק כז
ויאמר חזקיהו להעלות העלה להמזבח. טעם לתוספת הה"א עיין בחיי פ' ויקרא:

פסוק כח
מחצצרים. צד"י שניה יתירה ואינה נקראת:

פסוק כט
וכל הנמצאים. בשני שואין ומלת וכל מתוגה במקצת ספרים אע"פ שהוא במקף וכבר בארתי ענין זה בסוף פרשת ראה:

פסוק לא
מלאתים. הלמ"ד בציר"י והאל"ף נחה:

פסוק לב
שבעים אילים. בספרים מדוייקים מלא דמלא וכן ראוי לפי המסורת:

פסוק לג
והקדשים. הוא"ו בגעיא בס"ס:

פסוק לה
וגם עלה. בכל ספרים המדוייקים חסר וא"ו כי לא נמנה במסורה גדולה עם ט' מלאים בספרא:

פסוק לו
בפתאם. בספרים מדוייקים כ"י חסר וא"ו:

פרק ל

פסוק ב
לעשות הפסח. העי"ן בשוא ופתח וכן לעחשות שבפסוק הנמשך:

פסוק ג
בעת ההיא. כן כתוב בכל הספרים בעת ההיא כזה אלא שראיתי בדפוס ויניציאה שנת רע"ח שנשתבשו בכ"ף וכתבו בגליון ביום ההוא לפיכך הוצרכתי לכתוב כדי שלא ילמדו שיבושים שבידם לאחרים:
למדי. מ"ם פתוחה במקום חירק רד"ק כאן ובד"ה א' ט"ו ומכלול דף מ"ז:

פסוק ו
וכמצות המלך. ברוב הספרים בכ"ף וכן בס"א מטולטילא נמסר עליו לית כתיב כ"ף:

פסוק יב
בדבר ה'. בבי"ת ודבר זה ידוע לנו מפי המסרה האומרה בדבר ה' דסמיכי בקריאה וסימן נמסר במ"ג (ירמיה ח') וזה א' מהם:

פסוק יד
המקטרות. הה"א סמוכה במאריך:

פסוק יט
הכין לדרוש. במקצת מדוייקים מלא וא"ו וכן נראה מהמסרה כי לא נמנה בד"ה א' כ"א עם ז' חסרים שנמנו שם:

ולא כטהרת. בכ"ף והה"א בחטף קמץ:

פסוק כא
הנמצאים בירושלם. בשני שואין וכן הנמצאים לערי:

פרק לא

פסוק ג
ומנת המלך. בקמץ הנו"ן והוא סמוך כמ"ש במזמור ס"ג:

פסוק ה
ומעשר הכל. וכן מעשר בקר וצאן ומעשר קדשים שבסמוך כולם העי"ן בשוא לבדו ומה שיש לדקדק ע"ז נתבאר בנחמיה סי' י' בעזרת העוזר והסומך יתברך שמו:

פסוק ו
המקדשים. במקצת ספרים הה"א במאריך:

פסוק ז
ליסוד. הדגש ללא צורך כי היו"ד כתובה אלא בא לפאר המלה רד"ק בפי' וע' עוד מ"ש במכלול דקכ"ז ודף ע"ו:

פסוק י
ויאמר אליו עזריהו. בכל ספרים כ"י ודפוסים ישנים בוא"ו וכן דינו מכח מסורת מלכים ב' ט"ו:

פסוק יב
והקדשים. ראיתי בספרים גירסאות משונות במלה זו במקצתם הקו"ף בחטף קמץ וקצתם בקמץ לבד ויש מהם בשוא לבד:
נגיד כונניהו. יתיר וא"ו:

פסוק יג
מיד כונניהו. יתיר וא"ו:

פסוק יד
לתת תרומת ה' וקדשי הקדשים. במקצת מדוייקים בחטף קמץ הקו"ף:

פסוק יז
לבית אבותיהם. ברוב המדויקים מלא וא"ו וכן נכון לפי המסורה:

פרק לב

פסוק ג
ויעזרהו. במקצת ספרים ויעזרוהו מלא וא"ו:

פסוק ד
בתוך. כ"כ בכל הספרים בתוך לא בכל:

פסוק ה
החומה אחרת. בדפוס ויניציאה רע"ח כתוב האחרת ושבוש הוא:

פסוק ח
ולהלחם מלחמתינו. במקצת דפוסים ישנים יש פה סוף פסוק ואין כן בשום ספר מדוייקים:

פסוק יד
מי בכל אלהי. הבי"ת בגעיא:

פסוק טו
אל ישיא. מלא יו"ד ועיין מ"ש במלכים ב' י"ח:
אתכם כזאת. בכ"ף:
לא יצילו אתכם מידי. בס"א ישן כ"י כתוב יציל וראיתי ג"כ מי שנסתפק בזה אמנם בשאר ספרים יצילובוא"ו:

פסוק יז

גויי הארצות. כתב בעל מכלול יופינפלה יו"ד הרבים מהמכתב ונשארה במבטא ודבריו הם לקוחים מרד"ק בשרשים ובמכלול דף י"ג אבל בספרים שלנו הוא בשני יודין וכן במסור' ירמיה ל"ג גויי ג' מלא וסימנם והית' לי לשם ששון לתהלה ולתפארת לכל גויי האר. ונאספו עליה כל גויי הארץ (זכריה י"ב:ג'). וספרים כתב לחרף דד"ה. וכל אורייתא דכותי' עד כאן. וכן מצאתי במסרה כ"י:

פסוק יח

ילכדו. הכ"ף דגושה:

פסוק כא

ומיציאו. ומיציאי קרי ונמנה במסורת עם מלין דכתיבין וא"ו בסוף תיבותא וקריין יו"ד:

פסוק כב

ומיד כל וינהלם וגו'. כ"כ ומיד כל בחולם:

פסוק כה

ולא כגמול. הכ"ף רפה:

ויהי עליו קצף ועל. בדפוס נפולי כתיב על בלא וא"ו וראיתי גם כן בס"י שבתחלה כתבו על בלא וא"ו ואחרי כן הוסיפו בהם הוא"ו:

פסוק כז

ולבשמים. אין בבי"ת דגש:

פסוק ל

מימי גיחון. הגימ"ל רפה:

ויישרם. במקצת ספרים כתוב וישרם ביו"ד א' בלבד וכן כתב ר' אליהו המדקדק בס' הרכבה וישרם למטה מערבה עתיד לנסתר עם כינוי הנסתרים מבנין פעל והראוי ויישרם כאשר כתבתי במלת ויבשהו (נחום א) כי דין א' לשניהם ובמסורת מצאתו ויישרם לית ומלא ודגש כן דינו להכתב בשני יודי"ן וכן הוא בספרים מדוייקים עד כאן לשונו. וגם רד"ק כתב בפירוש ובשרשים שכתוב בשני יודי"ן הראשונה נקראת בפת"ח והשנייה נחה משפטו ויישרם בהנעת שתי יודי"ן ובנוח היו"ד פ"א הפעל הוטלה תנועתה על יו"ד הנוספת ובמשקל אחר בהראות פ"א הפעל בקריאה ועפעפיך יישירו נגדך משני ד' עכ"ל. ובס"א כ"י מטולטילא נכתב על זה במחזורא רבא ויישרם:

מערבה. בשו"א לבד בס"ס כמ"ש למעל' בחלק הראשון סי' כ"ו וכתב רד"ק שהמלה מלעיל:

פסוק לג
במעלה. הבי"ת בגעיא:
וכבוד עשו לו. כן כתיב:

פרק לג

פסוק ג
ויקם. הקו"ף בסגול במדוייקים וכן הוא במסורה:

פסוק ו
וכשף. הוא"ו בגעיא:וידעוני. לית מלא וא"ו וכ"כ רש"י וכן הוא בכל ספרים כתיבת יד ודפוסים ישנים וכן במסרה ידעני ג' חסר וא' מלא בלישני' וסימנם כי יהיה בהם אוב או ידעני דסוף קדשים וחבר חבר דפרשה שופטים. אשר הכרית את האבתואת הידעני (שמואל א כ"ח:ט') ועשה אוב וידעוני דד"ה. נתראה מלא וכל ידענים הידענים חסר:
הרבה לעשות. העי"ן בחטף פתח:

פסוק ז
מכל שבטי ישראל. בחולם לא כמקצת דפוסים ישנים שהוא בקמ"ץ:

פסוק ח
העמדתי לאבותיכם. במדוייקים מלא וא"ו וכן במסור' כל כתובים מלא בר מן ב' חסר וסימן והנה עמצו בראש (ד"ה ב' י"ג) ויאמר אליהם שמעוני הלוים (ד"ה ב' כ"ט) וכן צריך להגיה במסורה הושע ט':

פסוק יא
בחחים. במקצת כתוב כחחים וטעו בין זה לאותם שביחזקאל סי' י"ט שהם בפתח אבל זה הוא בחולם וחסר וא"ו במדוייקים וכן נמסר עליו לית וחסר נ' בנחשתים. הבי"ת במאריך והנו"ן קלה כמ"ש בשופטים סימן ז':

פסוק יג
ויעתר לו. סנהדרין פרק חלק א"ר יוחנן משום רשב"י מ"ד וישבע אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה והטמינו מפני מדת הדין ופירש"י ויעתר לו ומבחוץ כתוב ויחתר לו כך שמעתי ע"כ. ובנ"א מצאתי בפירש"י וישמע אליו ויחתר לו ומבחוץ כתוב ויעתר לו ע"כ. ול' זה האחרון הוא במד' דברי' רבה פ' ואתחנן ובמדרש פסיקתא הובא בשמעוני דמלכים רמז רמ"ו וכל אלו הגירסאות אינן אלא מן המתמיהות דלא אישתכח כדין בסיפרי דידן אדרבא איפכא

משמע במסרה בכתב דנמסר ויעתר ה' וסימן דריש סדרא דתולדות יצחק ודין חד מינייהו אבל בירושלמי בהאי פירקא גריס ויעתר לו כספרי דילן ואמרינן עלה א"ר אלעזר בר שמעון בערביא צווחן לחתרתה עתרתה וה"ג במדרש רות רבתי ובויקרא רבה פרשה ל' והתם נמי אמרינן א"ר לוי בערביא צווחין לחתירה עתירה ובבבלי גופיה בההוא פירקא לעיל מינה כשחלה ר' אליעזר נכנסו ד' זקנים לבקרו וכו' גריס התם ויעתר כדקתני במתני' והכי איתא בספרי פרשת ואתחנן ופ' וזאת הברכה ומדבר רבה פרשת נשא ריש פ' י"ד בתרי דוכתי ופירקי דר' אליעזר פ' מ"ג ואבות דר' נתן פ' ל"ה וכן כתב בעל הטורים בפרשת נצבים דכתי' ויעתר לו ודרשינן ויחתר לו מלמד שחתר וכו' וכתב בעל מתנות כהונה בפרשת ואתחנן. דבדברי הימים לא כתיב ויחתר אלא ויעתר בחילוף חי"ת בעי"ן כמשפט אותיות אחה"ע עד כאן. וסעד לדבריו מצאתי בספר הזוהר פרשת תולדות יצחק אצל פסוק ויעתר לו ה' אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו שחתירה חתר ליה קב"ה וקביל ליה ואיתא נמי בבראשית רבה פרשת ס"ג ויעתר לו ה' ר' לוי אמר משל לבן מלכים שהיה חותר על אביוליטול ליטרא של זהב והיה זה חותר מבפנים וזה חותר מבחוץ. שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא וכתב בעל יפה תואר שזה מעין מה שאמרו בפ' חלק גבי מנשה מאי דכתיב ויחתר לו ויעתר מיבעי ליה וכו' ע"כ ודוגמא בב"ר פרשת וישלח דרשו פסוק קדמה פניו הכריעהו כמו הכריחהו בחילוף עי"ן בחי"ת ובבראשית רבה פ' ע"ט דרשו תבא בכלח אלי קבר תבא בכולא אלי קבר בחילוף החי"ץ באל"ף ר"ל בכל טוב וב"ר פ' ע"ט בא יבא ברנה נשא אלמתיו אתי טעין עולימין ועולמיתא בחילוף אל"ף בעי"ן וכן בשוחר טוב ובמדבר רבה סוף פ' י"ז נדרש ותהינו לשון חנייה בחילוף ה"א בחי"ת ובפ' כ' מן ארם ינחני כד"א נהה על המון מצרים (יחזקאל לב) בחילוף חי"ת בה"א ובריש מדרש מגלת אסתר והשיבך ה' מצרים באניות אמר רבי יצחק בעניות ממעשים טובים ובפסוק איש יהודי אל תקרי יהודי אלא יחידי לפי שייחד שמו של הקב"ה ובפ"ק דמגלה אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התם שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו ודוגמת זה באסתר רבתי ובשוחר טוב אפפוני חבלי מות אל תקרי אפפוני אלא עפפוני הצרות טסות ובאות עלי כעוף ודגמא אחרת בברכות פ' אין עומדין אמר ר' אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' וכו' ואמרינן נמי התם בתר הכי ואמר ר' אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ויתפלל משה אל תיקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי ר' אליעזר בן יעקב קורין לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן ע"כ. ועיין שערי אורה דף ל"א כל זה כתבתי ללמוד וללמד שדברי חכמים בצדק ומשפט ומישרים ומי שהוא חכם ומבין מדעתו יוסיף לקח להבין

דבריהם וחידותם בכדומה וכמו שכתבתי ביחזקאל מ"ח על יעבדוהו וישעיה י"ט על עיר ההרס וצפניה א' על אחפש את ירושלים ופ' בראשית על והנה טוב מאד:

פסוק יד
מערבה. בשוא לבד העי"ן בס"ס כמ"ש בד"ה א' סי' כ"ו וזהו מלרע למ"ש רד"ק:

פסוק טז
ויכן. ויבן ק' והוא חד מן מלין דכתיב כ"ף וקרי' בית:

פסוק יח
המדברים. הה"א במאריך לב"א:

פסוק יט
והעתר לו. העי"ן במאריך:
ומעלו. העי"ן בשוא לבדו במדוייקים:

פרק לד

פסוק א
בן שמונה. במדוייקים מלא וא,ו. וכבר ברירנא להא מילתא בדברי הימים א' י"ב:

פסוק ג
והפסלים והמסכות. במקצת מדוייקים חסר יו"ד קדמאה וכן לקמן במסורת הנמשך ובפסוק הנמשך ובפסוק וינתץ את המזבחות. ובמסורת פסילים. ד' מלא וסי' והוא שב מן הפסילי'. והוא עבר את הפסילים תרויהון גבי עגלון. ולכל הפסילים דאמון בסימן דלעיל. ותהלתי לפסילי' (ישעיהו מ"ב:ח'). ושארא פסלים כתיב ביו"ד בתרא:

פסוק ד
אשר למעלה. העי"ן בשוא לבדו:
והפסלי'. חסר יו"ד קדמאה כמ"ש לעיל בסמוך:
והדק. הה"א בציר"י:

פסוק ה
מזבחותים. מזבחותם קרי:

פסוק ו
בחר בתיהם. בחרבותיהם ק'. והוא חד מן ח' מלין דכתיבין תרתין מלין וקריין חד וסימן במסורת כאן:

פסוק ז
והפסלים. חסר יו"ד קדמאה כמ"ש למעלה:
וישב לירושלם. במקצת דפוסים ישנים כתיב ירושלם ובמדוייקים כ"י כתוב לירושלם בלמ"ד:

פסוק ח
ובשנת שמונה. במדוייקים מלא וא"ו וכן נכון ע"פ מה שכתבתי בד"ה א' י"ב:
בן יואחז המזכיר. זהו א' מן ד' מקומות הכתובים יואחז על פי המסורת:

פסוק ט
וישבי. וישבו ק':
ירושלם. במקצת דפוסים ישנים כתוב לירושלם ואין כן בספרים כ"י:

פסוק יא
למחברות. הלמ"ד במאריך:

פסוק יב
הקהתים. הקו"ף בשוא לבדו כמ"ש לעיל סימן כ':

פסוק כב
חלדה. בשלש נקודות:
שלם. חסר וא"ו מסורת מלכים ב' ט"ו:
תוקהת. חד מן מלין דיתירין וא"ו וחטפים וקמצים עפ"ה:

פסוק כה
ויקטירו. ויקטרו ק':

פסוק כח
אספך. חסר יו"ד עפ"ה ועיין מ"ש בשמואל א' ט"ו ובס"א מטוליטולא האל"ף במאריך:

פסוק לא
ועדותיו. חד מן ה' מפקין וא"ו בלישנא וסימן נמסר במלכים א' ב':

פסוק לב
כברית. בכ"ף:

פסוק לג
ויעבד. במקצת ספרים ברי"ש וברוב המדוייקים בדל"ת וכן פירש רד"ק:

פרק לה

פסוק ג
המבונים. המבינים קרי:

פסוק ד
והכונו. והכינו קרי:

פסוק ה
לפלגות. במקצת ספרים לפלגת בפתח וברוב המדוייקם בחולם וכן הוא בפרש"י וברד"ק בשרשים ובמאיר נתיב:

פסוק ט
וכונניהו. יתיר וא"ו:

פסוק יב
וכן לבקר. בס"א ישן מצאתי לבקר וגם בדפוס ישן מויציציא יש הערה מחילוף זה ואין להאזין להם:

פסוק יז
הנמצאים. בשני שוואי"ן:

פסוק כא
ואלהים אמר לבהלני חדל לך מאלהים אשר עמי. כתב רד"ק שיש מחלוקת בדברי רז"ל י"א כי שניהם קדש וכן נראה ממה שאמר ולא שמע אל דברי נכו מפי אלהים ע"כ. ולא ידעתי אנה מצא זה המחלוקת דבהדיא אמרינן בפ"ג דתענית ואלהים אער לבהלני חדל לך מאלהים אשר עמי ואל ישחיתך. מאן אלהים אמר רב יהודה אמר רב זו ע"ג אמר הואיל וקא בטח בע"ג יכילנא ליה וכו' ופרש"י מאן אלהים דקא"ל פרעה דקאמר חדל לך מאלהים אשר עמי ע"כ הנה כי רש"י נשמר שלא נפרש מאן אלהים זו ע"ג לכל שני השמות האמורים בפסוק ולפיכך פי' דלא קאי אלא על חדל לך מאלהים אבל ואלהים אמר לבהלני הוא קדש וראיה לדבריו מצאתי במדרש איכה רבתי שילהי אלפא בית"א קדמאה אצל פסוק צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי. ואלהים אמר לבהלני. מפי הקב"ה אני עולה חדל לך מאלהים אשר עמי זה לשון ע"ג. ולא שמע אל דברי נכו מפי אלהים. זה ירמיה שאמר ליאשיהו כך מקובלני מישעיה רבו וסכסכתי מצרים במצרים ולא שמע לו וגו'. שוב מצאתי במסכת סופרים פ"ד ואלהים אמר לבהלני קדש חדל לך מאלהים אשר עמי קודש כדברי ר' יוסי בר' יהודה ע"כ. ואם הגי' נכונה אתיא כי"א רד"ק:

פרק לו

פסוק א
וימליכהו תחת. התי"ו רפויה:

פסוק ב
בן שלוש ועשרים. במקצת ספרים מלא וא"ו וכן במסו' כל כתובים מלא:

פסוק ו
בנחשתים. במאריך הבי"ת:

פסוק ט
בן שמנה שנים יהויכין במלכו. בספר ג' של עזרא שלהם כתוב בן שמנה עשרה כמ"ש במלכים ב' כ"ד אמנם בספרים שלנו כתיב כאן בן שמונה שנים ועיין בסדר עולם סימן כ"ה ומ"ש רד"ק והרי"א ובעל כלי יקר בס' מלכים:

פסוק יד
למעול מעל. כתיב בוי"ו וקרי בקמץ חטוף והדומים אליו הנם כתובים במ"ג אות וא"ו:

פסוק טו
אבותיהם. במדוייקים מלא וא"ו וכן דינו ע"פ המסורת:

פסוק טז
מלעיבים. בכמה ספרים ישנים מלא דמלא וכן נמסר עליו לית מלא:
ומתעתעים. במקצת דפוסים ישנים המ"ם בשוו"א וטעות נפל בהם כי היא בחירק:
בנביאיו. במקצת מדוייקם חסר יו"ד ומסו' עליו לית חסר:

פסוק יז
כשדיי'. כשדים ק':
וישש. בצר"י:

פסוק יח
ואצרות המלך. במדוייקים חסר וא"ו קדמאה כחברו שבפ' ועיין מ"ש בד"ה א' ט':

פסוק כ
ויגל השארית. לשטת רש"י היו"ד בציר"י כמו שכתב בפ' ואלה שמות ומ"ש שם ויגל את השארית דנבוזראדן נראה להגיה ויגל השארית דנבוכדנאצר וחכמי ספרד חלוקים עליו והוא עצמו סתר דבריו במלכים ב' י"ז כי רבים מאותן שכתב בחומש שהם בציר"י כתב במלכים שהם בסגול. נשלם דברי הימים בעזרת שובו מעונים: